

ENGLESKI APELACIONI SUD

Presuda od 7. XI 1984.

Cook Industries Inc. v. B.V. Handelmaatschappij Jean Delvaux

Vijeće: Sir John Donaldson, M.R. L.J. Robert Goff, Sir Roger Ormrod

PRODAJA ROBE (CIF)

Žalbeni odbor GAFTA-e donio je odluku kojom dozvoljava zahtjev za arbitražu usprkos zastari, na osnovi diskrecionog prava danog mu ugovorom - Da li je odluka pravilno donesena

U periodu od siječnja do rujna 1973. godine, prodavalac iz ovog slučaja, engleska firma Cook Industries Inc, sklopio je pet kupoprodajnih ugovora s kupcem holandskom firmom B.V. Handelmaatschappij Jean Delvaux koji su sadržavali klauzule iz ugovornih formulara GAFTA-e (Grain and free trade association Ltd), znanih kao GAFTA 30, GAFTA 100, GAFTA 125. Klauzula insolventnosti iz ovih ugovora predviđala je da će se ugovor smatrati okončanim (the contract shall forthwith be closed) ukoliko, između ostalog, bilo kojoj stranci bude imenovan stečajni upravitelj prije ispunjenja ugovora. Daljnje klauzule predviđale su da konačne fakture može pripremiti i prezentirati bilo koja strana, te da se novčana potraživanja po ovim fakturama moraju ispuniti bez odugovlačenja, a da će se u protivnom smatrati da je nastao spor koji se može iznijeti pred arbitražu.

Stranke su arbitražnu klauzulu riješile ugovarajući arbitražna pravila GAFTA 125 br. 3, koja su predviđala sljedeće: "... u roku od tri mjeseca od prestanka važnosti ugovora spor treba iznijeti pred arbitražu. (ii) Spor u vezi konačnih faktura iznijeti pred arbitražu u roku od 24 uzastopna dana od nastanka spora. (f) U slučaju nepoštivanja bilo kojih od prije navedenih odredaba ovih pravila, smatrat će se da se odreklo od prava na arbitražu te da su takvi zahtjevi napušteni i apsolutno zastarjeli (waived and absolutely barred), ukoliko

arbitri, nadarbitar (umpire) ili žalbeni odbor (Board of Appeal) spomenut u ovim pravilima, svojom apsolutnom diskrecionom ocjenom ne odluče drugačije."

U lipnju 1973, kupci su postali insolventni i postavljen im je stečajni upravitelj (receiver) koji se u ime kupaca pismom obratio prodavaocu ukazujući na okončanje ugovora (closing out) i ispostavljajući konačne fakture sa svojim potraživanjima, te 24. rujna formalno zatražio plaćanje. Konačno, 11. listopada 1975. kupci su zatražili arbitražu i imenovali svog arbitra. Ovdje je prodavalac po prvi puta, ne protiveći se meritumu kupčeva zahtjeva i ne pobijajući činjenično stanje spora, istakao prigovor zastare zahtjeva za arbitražu. Usprkos tome, također je imenovao svoga arbitra. Nakon toga uslijedilo je nekoliko promjena arbitara s obje strane, da bi konačno bio imenovan nadarbitar koji je donio svoju odluku 23. travnja 1982.

Reagirajući po žalbi na ovu arbitražnu odluku žalbeni odbor GAFTA-e, koristeći se svojim ugovorom danim ovlaštenjem na apsolutnu diskrecionu ocjenu, donio je odluku u formi special case⁽¹⁾ u korist kupca, da se inače zastarjeli kupčev zahtjev za arbitražu dozvoli. Postupkom special casea prodavalac je slučaj iznio pred prvostepeni sud, gdje je sudac Leggatt potvrdio odluku žalbenog odbora GAFTA-e. Nezadovoljan ovakvom presudom prodavalac je žalbom zatražio od Apelacionog suda da preispita pravilnost donošenja diskrecione odluke.

Pri ocjeni odluke prvostepenog suca koja je istovjetna s nalazom žalbenog odbora GAFTA-e kojeg je potvrdila, Apelacioni sud je morao analizirati nekoliko osnovnih pitanja.

Kao prvo, postavilo se pitanje da li sud može ispitivati diskrecionu ocjenu u arbitražnoj odluci za koju je ugovoreno da bude "apsolutna". U prilog tvrdnji protiv sudskih revizija ovakvih odluka izneseno je mišljenje (od strane kupca), da upotreba riječi "apsolutna" ukazuje na namjeru stranaka da diskrecija bude najšire moguće vrste, neograničena bilo kakvim pravilima, kao što je opisana u tekstu presude Ward v. James, (1966) "one which is unfettered and unrestrained, not subject to review by any court".

Priznajući namjeru stranaka da arbitrima daju najširu mogućnost ocjenjivanja slučajeva koji se pred njih postavljaju,

prvostepeni je sudac naglasio da i u ovim slučajevima pravo postavlja određene principe koje arbitri i pri najširim diskrecionim ovlaštenjima moraju slijediti, te da ne mogu ugovorom isključiti nadležnost suda da kontrolira pravilnost donošenja odluke (mala fides, ne uzimanje u obzir određenih relevantnih činjenica i sl). Slijedeći istu liniju razmišljanja, Apelacioni je sud zauzeo jednako stajalište.

Drugo važno pitanje pri odluci žalbenog odbora bilo je da li bi prodavalac bio "prekomjerno oštećen" (unduly prejudiced) ukoliko se dozvoli postavljanje kupčeva inače zastarjelog zahtjeva protiv njih. Po mišljenju žalbenog odbora prodavalac nije dokazao da bi bio "prekomjerno oštećen" u ovom slučaju, jer je u trenutku kupčeve insolventnosti znao da se ugovor okončava po tržišnim cijenama koje je lako mogao ustanoviti, i jer je robu koju je izdvojio za ispunjenje ovih ugovora u to doba cijena rasla, te ju je lako mogao drugdje plasirati.

Jedan od glavnih argumenata u prodavaočevoj žalbi na Apelacioni sud bio je da je upotrebom fraze "prodavalac nije dokazao da bi bio prekomjerno oštećen" ..." žalbeni odbor pogrešno primijenio teret dokaza. Razmatrajući ovo pitanje, sud je utvrdio da prema klauzuli iz ugovora proizlazi da osoba koja želi da se prema njoj ukloni efekt zastare treba uvjeriti arbitre da je opravdano to učiniti. Nadalje je ustanovio da su kupci pred žalbenim odborom tvrdili da prodavalac ne bi bio oštećen (unduly prejudiced), ukoliko bi arbitražna odluka bila donesena u njihovu korist. Prema mišljenju ovog "odbora", prodavaočeva je dužnost bila da ovu tvrdnju pobije, što on nije uspio. Ovom se mišljenju priklonio i Apelacioni sud.

Daljnji prigovor prodavaoca odnosi se na mišljenje žalbenog odbora da kupčevo zakašnjenje nije prekomjerno i neispričivo. Naime, stečajni upravitelj imao je golemi posao vođenja stečaja s oko 600 vjerovnika i oko 80 do 100 dužnika razasutih po cijelom svijetu. On je potražio savjet u vezi rokova iz ugovora, te je dalje postupao u "razumnom ali pogrešnom uvjerenju o svom pravnom položaju", vjerujući da zastarni rokovi neće početi teći dok se prodavalac ne usprotivi njegovom zahtjevu.

Uzimajući u obzir ove činjenice, sud se suglasio s mišljenjem žalbenog odbora, te otklonio prigovor prodavaoca da je pri ocjenjivanju kvalitete i dužine kupčeva zakašnjenja "odbor"

postupao na način koji sud primjenjuje pri odbacivanju tužbe zbog zatezanja s postupkom (dismissal for want prosecution), koji je ovdje neprimjeren, pa da je zbog toga ocjena nevaljana.

Konačno, prodavalac je tvrdio da GAFTA-in žalbeni odbor u svojem postupku nije obratio dovoljno pažnje na činjenicu da je svrha ugovornih klauzula o rokovima i zastari brzo rješavanje spornih zahtjeva, na dužinu kupčeva zakašnjenja, te na ostale činjenice iznesene u žalbi. Ocjenjujući ovaj prigovor, sud je našao da je žalbeni odbor uzeo u obzir sve relevantne činjenice, a da nije stvar suda da ocjenjuje koliku važnost arbitri trebaju pridavati kojima od njih.

S obzirom na sve izneseno, Apelacioni sud je utvrdio da je žalbeni odbor GAFTA-e pravilno donio odluku, te je prodavaočevu žalbu odbio.

Zahtjev za podnošenje žalbe na Kuću lordova je odbijen.

(LLR 1985, 1,2, str. 120)

Zoran Konstantinović
asistent

(1) O institutu "special case" vidi u E. Pallua, "Suvremeni razvoj engleskog prava u zakonodavstvu i sudskim precedentima". Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja, broj 100, 1983., str. 197